

harvoin näin lähelle kohdettaan!

Olga Davydovalla on ollut aina myös innostusta tutkimustensa tulosten esiintuomiseen, osallistumiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja toimintaan. Hän on kysytty luennoitsija, esiintyjä, jolla on taito kiteyttää sanottavansa. Vuosi sitten Davydova valittiin aktiivisesti toimivan Joensuun Monikulttuurisen yhdistyksen varapuheenjohtajaksi. Se on tehnyt lyhyessä ajassa pal-

jon ulkomaalaisten harrastus- ja kansalaistoiminnan alueella. Näin tutkija on sisäistänyt kiitettävällä tavalla sen näkemyksen, että akateemisilla poluilla on otettava kantaa, katsottava ympärilleen ja toteutettava myös yliopiston kolmatta tehtävää, osallistumista yhteiskunnallisiin rientoihin – pitämällä silmät auki ja vähintäänkin toinen jalka arkielämässä.

Pentti Stranius

Venäjän ja Baltian suhteiden painolastina menneisyys

Renald H. Simonjan: *Rossija i strany Baltii*. Moskva 2009. 416 s.

Renald Simonyan: *Russia and the Baltic Countries*. Moscow 2008. 288 s.

Tutkimuksia Venäjän ja Baltian maiden suhteista on Venäjällä ilmestynyt Baltian maiden itsenäistymisen jälkeen varsin vähän. Vuonna 2002 Venäjän tiedeakatemian Sosiologian instituutin Venäjä-Baltia-keskuksen johtaja, sosiologian tohtori Renald Simonjan julkaisi Moskovassa venäjänkielisen monografian *Rossija i strany Baltii* (Venäjä ja Baltian maat). Vuonna 2005 ilmestyi sen toinen ja viime vuonna kolmas, täydennetty versio. Vuoden 2008 lopussa ilmestyi englanninkielinen käännös.

Empiiriseen tutkimusaineistoon perustuvassa monografiassa Simonjan analysoi Venäjän ja Baltian alueen yhteiskunnallista kehitystä ja keskinäisiä suhteita niin Neuvostoliiton aikana kun sen hajoamisen jälkeen. Baltian maiden kehitystä vertaillaan myös Venäjän samanaikaisiin tapahtumiin. Hän kuvaa näiden alueiden yhteiskunnallisia muutoksia monipuolisesti, niin poliittisten, taloudellisten, sosiaalisten, kulttuurihistoriallisten, väestötieteellisten, etnisten, oi-

keudellisten kuin moraalistenkin näkökohtien kautta.

Simonjan on käyttänyt hyväksi erilaisia sosiologian laadullisia ja määrällisiä menetelmiä – omakohtaisia havaintoja, media-aineiston analyysia, asiantuntijoiden arvioita, viranomaisten julkaisemia tilastoja sekä hänen johdollaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana toteutettuja syväkyselyjä ja otantatutkimuksia. Teos on helppolukuinen, se sisältää ainutlaatuista tutkimusaineistoa ja tekijän omia päätelmiä ja pohdintoja, jotka usein poikkeavat hallitsevista käsityksistä niin Venäjällä kun myös Baltian maissa. Päätelmiensä ja yleistystensä tueksi hän esittää laajan tutkimus- ja tilastoaineiston sekä kattavan lähdeluettelon.

Kirjassa kuvataan venäläisten ja Baltian maiden paikallisväestön kansallisia erityispiirteitä ja tasavaltujen yhteiskunnallista kehitystä totalitaarisen järjestelmän neuvostotasavalloista itsenäisiksi demokraattisiksi valtioiksi sekä EU:n ja NATOn jäseniksi. Siinä tuodaan esille Baltian maiden erilainen suuntautuminen itsenäistymisen jälkeen. Viro suuntautui Suomeen ja muihin Pohjoismaihin, Liettua Puolaan ja Keski-Eurooppaan. Latvian itsenäistymistä ei seurannut selvä suuntautuminen tiettyihin

länsimaihin. Simonjan korostaa EU-maiden keskeistä roolia Baltian maiden poliittisessa ja taloudellisessa kehityksessä niiden itsenäistymisen jälkeen.

Simonjan toteaa, että vaikka Baltian maat ovat aina olleet geopoliittisesti tärkeä alue Venäjälle, on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisenä kautena alueen tutkiminen ja yhteiskunnallisten prosessien vertailu ollut Venäjän tutkijoille arka asia. Venäjän valtionjohdon ja suuren osan venäläisiä on ollut vaikea niellä ”mahtavan” Neuvostoliiton hajoaminen. Siitä jäi trauma, jota seurasivat Baltian maiden itsenäistymisen, kansalaisuuden saamisen vaikeudet sekä venäläisväestön sosiaaliset ongelmat, esimerkiksi työttömyys ja köyhyys. Vaikka Baltian maiden itsenäistymisestä onkin kohta 20 vuotta, on osalla maahanmuuttajista yhä vaikeuksia tunnustaa Baltian maita itsenäisiksi. Simonjan näkee Baltian maiden itsenäisyyden menetyksen vuonna 1940 lähinnä niiden johtajien hiljaisena alistumisena vieraan vallan edessä; hän ei kuitenkaan käsittele laittomuksia vallanvaihdon aikana ja sen jälkeen. Vaikka hän puhuuikin 1940-luvun traagisista vuosista ja vainoista Baltian maissa, ”löytää” hän maiden Neuvostoliittoon liittämisen (Simonjan ei pidä tätä miehityksenä!) seurauksissa enimmäkseen positiivisia puolia, kuten Neuvostoliiton laaja investointitoiminta alueelle, väestön elintason ja kansallisen korkeakulttuurin kehittäminen. Baltian maiden paikallisväestön mielessä ovat kuitenkin edelleen rautaesiripun lisäksi laajamittainen stalinistinen terrori ja joukkokyyditykset Siperiaan. Tilannetta pahensivat vielä sotamenetykset ja paikallisväestön joukkomaastapako vuonna 1944. Menneisyyden rankat muistot ovat yksi oleellinen syy, joka haittaa vieläkin Baltian maiden paikallisväestön kansakäymistä

maahanmuuttajien kanssa. Paikallisväestön torjua suhtautumista maahanmuuttajiin Moskovan on ollut helppo selittää venäläisvähemmistöjen sorrolla ja jopa fasismilla. Myös Simonjanin käsityksen mukaan maahanmuuttajia on Baltian maissa sorrettu ja syrjitty maiden itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen.

Simonjan kuvaa laajasti Baltian maiden venäläisvähemmistöjen muodostumista ja suhteita paikallisväestöön sekä eri väestöryhmien yleisiä kansallispiirteitä. Baltian kansojen ja venäläisten erilaisista luonteenpiirteistä, historiasta, maailmankuvasta ja uskonnosta ovat paljon riippuvaisia myös maiden keskinäiset suhteet. Tekijä selvittää, miksi laajassa Neuvostoliitossa varttuneiden ja Baltiaan muuttaneiden maahanmuuttajien on vaikea ymmärtää Baltian maiden paikallisväestön syvää kiintymystä oman ”pieneen maahan”. Hänen mukaansa poliitikot ovat useasti käyttäneet hyväksi Venäjän ja Baltian mai-

den väestön erilaisia historia-käsityksiä, tietämättömyyttä ja ennakkoluuloja sekä keskinäisen kommunikoinnin vähyyttä omien päämäärien saavuttamiseksi. Kansalliset ristiriidat ovatkin lisääntyneet 2000-luvulla Latviassa ja Virossa, mutta myös Venäjällä.

Venäjän ja Baltian maiden kiristyneitä taloudellisia ja poliittisia suhteita kuvatessaan Simonjan korostaa, että kaikista erimielisyyksistä huolimatta pitää tunnustaa maiden maantieteellinen läheisyys ja taloudellinen riippuvuus erityisesti kauttakulkuliikenteen ja energian aloilla. Hän näkee maidenvälisessä yhteistyössä paljon käytännön hyötyä niin Venäjälle, Baltian maille kuin myös muille Itämeren reunavaltioille. Baltian maiden maahanmuuttajat ovat vielä osittain hyödyntämätöntä työvoimaresurssia, joka auttaisi maiden suhteiden parantamisessa tilanteessa, jossa poliittista tahtoa tähän olisi.

Tauno Tyllinen

Ryysyistä rikkauksiin

Każdemu wolno kochać (Kaikki saavat rakastaa, 1933), ohjaus Mieczysław Krawicz ja Janusz Warnecki

Co mój mąż robi w nocy (Mitä mieheni tekee öisin, 1934), ohjaus Michał Waszyński

Manewry milosne (Rakkausmanööverit, 1935), ohjaus Jan Nowina-Przybylski ja Konrad Tom

Dorożkarz nr 13 (Ajuri nro 13, 1937), ohjaus Marian Czauski

Vuonna 2006 Propaganda-niminen yritys restauroi ja julkaisi DVD:llä neljä puolalaista komediaa 1930-luvulta. Näitä elokuvia myytiin yhtenä pakettina tai erikseen. Ilmeisesti luontevampi ja taloudellisesti kannattavampi tapa sotienvälisen elokuvan

hyödyntämiseen on kuitenkin televisio, koska yhtään uutta filmiä kyseinen yritys ei ole näiden jälkeen julkaissut. Elokuvien valinnat vaikuttavat kieltämättä hieman sattumanvaraisilta, mutta näiden neljän kevyen komedian kautta välittyy kokonaisuudessaan valikoima puolalaisen 1930-luvun elokuvan keskeisiä piirteitä. Elokuvahistoriallisesti paikkaansa puolustavat oikeastaan vain *Kaikki saavat rakastaa* (1933) ja *Ajuri nro 13* (1937). *Mitä mieheni tekee öisin* (1934) ja *Rakkausmanööverit* (1935) ovat puolestaan mielenkiintoisia lähinnä kokonaiskuvan kannalta.

Köyhän säveltäjän lemmentuskia tutkaileva *Kaikki saavat rakastaa* oli ensimmäinen puolalainen elokuva joka hyödynsi optista ääntä. Ensimmäiseksi

puolalaiseksi äänielokuvaksi mainittu *Rouva Dulskan moraali* (*Moralność pani Dulskiej*, 1930) oli toteutettu levyääniteknikalla. Elokuvan ääniraita tuli toisin sanoen erillisiltä äänilevyiltä, joten äänen ja kuvan synkronoinnin toimi vähän niin ja näin. Optisessa äänessä tätä ongelmaa ei ole, koska elokuvan ääniraita on kuvan vieressä samalla filminauhalla. Yksi miinuspuoli 1930-luvun optisessa ääniteknikassa kuitenkin oli. Äänitysmateriaalina käytettiin samaa 35 mm raakafilmiä kuin kameroissa. Tämän johdosta elokuvan laboratorio- ja raakamateriaalikustannukset räjähtivät käsiin. Ne maksoivat suunnilleen saman verran kuin yhden mykkäelokuvan koko tuotanto. Lisäksi tekijöiden palkkioiden nousu ja musiikin säveltäjän työstään saama huomattava korvaus vaikuttivat siihen, että elokuvien budjetit kolminkertaistuivat. Tätä taustaa vasten lienee ymmärrettävää, että tuottajat halusivat tehdä elokuvansa nopeasti, halvalla ja suuren yleisön makujen mukaan. Pelastukseksi löytyi musiikkipainotteinen nykyaikaan sijoittuva komedia. Mikäpä muukaan olisi paremmin hyödyntänyt uutta äänifilmiteknikkaa! Tällaisten komedioiden kukoistuskauti ajoittuu vuosiin 1932–1937 ja *Ajuri nro 13* (1937) oli yksi tämän komediabuumin suurimmista menestyksistä. Vuosikymmenen lopun kiristyvässä ilmapiirissä melodraamat ja patriottiset elokuvat kuten *Puoskari* (*Znachor*, 1937) ja *Kościuszko Raclawicessa* (*Kościuszko pod Raclawicami*, 1938) upposivat yleisöön paremmin.

Elokuvan *Kaikki saavat rakastaa* tuotti Blok-Muza Film, joka toimi seitsemän vuotta ja ehti tuottaa tuona aikana kaikkiaan 14 elokuvaa. Vuosi 1933 oli yhtiön tuottelias vuosi. Silloin valmistuneiden viiden elokuvan joukossa oli *Kaikki saavat rakastaa* lisäksi muun muassa Aleksander Fordin